

УДК 78:82-94](477.83-25):9291.КРИП'ЯКЕВИЧ

Юрій ЯСІНОВСЬКИЙ

МУЗИЧНІ МАТЕРІАЛИ У НАРИСАХ ІВАНА КРИП'ЯКЕВИЧА ПРО ЛЬВІВ

У журналі “*Життя і знання*”, що його видавало у Львові товариство “*Просвіта*”, протягом 1930–1931 р. один із чільних українських істориків Іван Крип'якевич публікував популярні нариси про минушину славного міста Лева. 1932 р. “*Просвіта*” видала ці матеріали окремою книжкою¹. Добре знаючи культурну і мистецьку спадщину Львова, зокрема з архівних документів і рідкісних публікацій, Крип'якевич пише також про музичне життя і побут міста, музичні інструменти і церковний спів. Особливо вартісними й унікальними є маловідомі факти з музичної історії давнього Львова. Ці музичні факти і образки як цитати чи вільний переказ подаємо у нашому збірнику.

Ратуша і Ринок

“На галереї повнив сторожу міський трубач: оповіщував трубленням на чотири роги удар кожної години і трубив тривогу на випадок пожежі або іншого нещастя. Трубу трубач вкладав у пащеку кам'яного лева, що тут був вмурований. Пізніше і аж до кінця ХІХ ст. був звичай, що сторож повідомляв про пожежу ударами дзвона: число ударів 1–4 означало дільницю першу, другу, третю або четверту, 5 ударів – середмістя, 6 – пожежа за містом” (с. 29).

Вежа монастиря св. Онуфрія: “В першій половині ХІХ ст. на вежі був сторож, що ударом у дзвін повторював алярмові сигнали про пожежу, які подавав ратушевий дзвін” (с. 138).

Здавна у Львові був звичай переходити через Ринок з процесіями і похоронами зі співами: “Через Ринок ішли похорони зі співами за місто до св. Онуфрія, ішли процесії на Йордан, ішли діти у Квітну суботу з “*багнятами*” і зі співом “*Осанна во вишних*”. На Ринку братство стрічало святочно духовних гостей – митрополитів, патріархів і ін.” Міський уряд часто створював всілякі перешкоди і заборони православним. Король на скаргу українських міщан 1521 р. ухвалив, “що похорони і священники можуть іти через Ринок, але без співу і без запалених свічок” (с. 30–31).

14 липня 1826 р. завалилася стара Ратуша і тоді “у звалищах загинув трубач”² (с. 32).

“В головнім будинку відбувалися сходи і наради братства [...]. В Томину неділю (першу по Великодню) були вибори старшини братства [...]. Перед самим

¹ Крип'якевич І. Історичні проходи по Львові. – Львів 1932; 1991 року з'явилося 2-е вид. з передмовою Ярослава Ісаєвича, підготоване до друку Богданом Якимовичем та сином історика Романом Крип'якевичем.

² Тоді ж у пожежі на Ратуші розтопився дзвін, відлитий 1491 року Валентином Фальтеном (Жолтовський П. Художнє лиття на Україні. – Київ, 1973. – С. 11. – ред.).

вибором співали “Царю небесний” або “Подаждь утішеніє”. Вибір переводили через акламацію або більшістю голосів через віддавання “крисок”. По виборі співали “Достойно єсть” або “Світися [світися Новий Єрусалиме]”; деколи ще браття йшли до церкви і священник правив ектенію і благословив братство [...]. На раду запрошували через обіслання братської “цїхи”, тобто знамена; розносив її дзвонар” (с. 48–49).

Братська школа і співи учнів

“...хлопці ходили по міщанських домах випрошувати собі на страву, за те співали міщанам побожні пісні або читали Святе Письмо [...]. Під час деяких свят студенти давали вистави. На Різдво ходили з вертепом і колядували міщанам; на Великдень давали драматичні вистави, т. зв. діалоги, – до того перебиралися як актори й будували сцену” (с. 51–52).

Дзвони і дзвоніння

“В 1594–1595 рр. братство мусило вести процес з магістратом за право дзвоніння” (с. 52).

“З дзвонів на Успенській вежі найбільший є “Кирило”, у промірі 2 м і стільки ж у висоті. Він вилитий 1783 р. замість старого “Кирила” з часів Корнякта, що стопився під ударом грому 1779 р. Інші старі дзвони реквізував австрійський уряд. Давні дзвони Успенської церкви визначалися добрим голосом і збуджували проти себе ворогування римо-католиків. Особливо найближчі сусіди, домінікани, виступали все з жалями проти братства, що його дзвони перешкоджають їм у богослужіннях. У 1595 р. дійшло навіть до процесу з цього приводу” (с. 61).

У катедрі св. Юра є “дзвін із 1341 р. із надписом “Въ лѣто 6849 сольянь бысть колоколь сїи свтому Юрю при князи Димитриї игуменом Евѣфимьемью А писалъ Скора Яковъ” (с. 123).

На цвинтарі при церкві св. Теодора “стояла дзвіниця на три поверхи з чотирма дзвонами” (с. 143).

Богослуження і церковний хор

“Браство дбало про богослужіння і його красу. Священиків було два або три і диякон. У XVIII ст., крім звичайних богослужінь, тобто Утрені, великої Служби Божої і Вечірні, відправлялися щодня окремі ранні співані служби. Служби Божі були з вічної фундації різних добродіїв міщан і шляхти. У церкві співав усе хор, зложений із студентів, під проводом дяка. Дяки були тоді освічені люди, вчили не раз у школах, пізніше ставали священниками.

В 1660–1670 рр. церковні співаки – басисти і дишкантисти – мали свої окремі убрання – зелені жупани” (с. 57).

“На Різдво в церкві був вертеп” (с. 58).

Вибори куркового короля

Під час урочистої процесії “наперед їхало кінно двоє трубачів, далі йшли два полки стрільців з хоругвами і тарабанами (барабанами) під проводом полковників”; [...] перед старим королем їхали “трубачі з кітлами (литаврами)” (с. 84).

Перший Шевченківський концерт

“В саді Стрільниці відбувалися давніше деколи й українські концерти й фестивали. Треба згадати, що в салі Стрільниці 10 березня 1869 р. відбувся перший у Львові Шевченківський концерт – “Народний Дім” був у руках москвофілів, тому молоді

українофіли мусили шукати пристановище деінде. Вранці відправлено богослужіння за упокій поета у православній церкві. У концерті взяли участь всі визначніші артистичні й літературні сили. Музичною частиною займався Анатоль Вахнянин, який вивів чотири хори – Ферхгота Товачовського, Михайла Вербицького й дві пісні Лисенка; сам відспівав сольну пісню *“Колись було налітали орди Україну”*. Корнило Устиянович декламував вірш свого батька, Криницький – *“Невольника”*, Амврозій Дольницький – *“Драгоманку”* Морозенка (віршів Федьковича поліція не дозволила виголошувати), наприкінці промовляв Володимир Барвінський. Відчитано 10 телеграм з Галичини, Буковини й Відня. Саля була повна, жіноцтва начислено 139; але концерт дав дефіцит 20 золотих. По концерті відбувся товариський вечір із декламаціями, співом Вахнянина і промовами на честь *“всіх живих, мертвих і ненароджених”*. Учасники на пам’ятку поділилися лавровим вінком, яким був прибраний портрет Шевченка” (с. 89–90).

“На Францисканській площі в давніших часах відбувалися народні гагілки на другий день Великодня. Дівчата ставали колом, одна посередині починала співати пісню, яку її товаришки вели дальше; провідниця тримала в руках скручену хустку і старалася закинути її на шию одному з парубків, що приглядалися забаві: зловлений мусив відкупитися окупом із медяників, горіхів тощо. Далі йшли інші пісні, також про Зельмана” (с. 90–91).

“Жартівливі звичаї та весільний обряд з музикою на Личакові у ХІХ ст.” (с. 100–101).

“Музика на св-Юрському ярмарку” (с. 126).

Опубл.: Musika humana. Збірник статей кафедри музичної україністики. Ч. 1 / Львівська державна музична академія ім. М. Лисенка; Інститут українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України / Наукові збірки ЛДМА ім. М. Лисенка. – Вип. 8. – Львів, 2003. – С. 309–312 (Серія “Історія української музики”: Вип. 10: дослідження).